

DigiAvaimet PERUSTAITOJA JA OPINNOLLISTA KUNTOUTUSTA TIETOTEKNIIKAN AVULLA AVAINOPISTOISSA

Henkilöstökoulutusta evankelisille opistoille.
Jokaiseen osioon sisältyy yksi lähipäivä ja opiskelua
monipuolisesti verkon välityksellä.

OSIO
1

Opinnollinen kuntoutuminen tietotekniikan avulla, 2 op

Kuinka luoda voimaantumisprosessi siten, että
moderni tietotekniikka on osana tuottamassa
kokemusta osallisuudesta ja vaikuttamisen
mahdollisuudesta?

OSIO
2

Perustaitojen opettaminen tietotekniikan avulla, 2 op

Perustaitojen opettaminen tietotekniikan avulla:
luku-, kirjoitus-, kieli-, numero- ja ICT-taidot.

OSIO
3

Avainopistojen digitaaliteologia, 2 op

Millaisia uusia mahdollisuuksia digitaalisuus ja
robotiikka antavat Avainopistoille hengellisiin
koulutuksiin ja ihmisten arvomaailmaan liittyviin
kysymyksiin?

OSIO
4

Tietoteknisen sovellukset opetuksen apuna, 2 op

Perehdytään tietoteknisiin sovelluksiin, jotka on
havaittu hyviksi opetuksen apuvälineiksi.

OSIO
5

Digitaalisten taitojen vahvistaminen, 2 op

Osallistujien omien digitaalisten taitojen
vahvistaminen tutor-mallin avulla osioiden 1-4
aiheista.

”DigiAvaimet” – Perustaitoja ja opinnollista kuntoutusta tietotekniikan avulla Avainopistoissa

Hankkeen tarve ja idea

Suomessa on selkeää tarvetta uudentyyppiselle digitaalisten perustaitojen oppimiseen keskittyvälle aktivoivalle opinnolliselle kuntoutukselle, koska maassa on paljon työelämän ulkopuolella olevia syrjäytymisvaarassa olevia ja elämänhallintaansa tukea kaipaavia henkilöitä, joiden digitaaliset taidot ovat heikot. Kansainvälinen aikuistutkimus (PIAAC)/OECD on tuonut esiin merkittävän joukon myös työssäkäyviä aikuisia, joilla on heikot perustaidot. Suurella osalla pitkäaikaistyöttömistä työkyky on merkittävästi heikentynyt sairausluokista eniten mielenterveyden häiriöiden takia ja motivaatio palata työelämään on yhteydessä käsitykseen omasta pystyvyydestä (Kerätär, Oulun yliopisto, 2016¹). Maahanmuuttajien esteinä työelämään pääsyyn ovat usein heikko kielitaito, perustaitojen puute sekä mielenterveysongelmat ja traumaattisten kokemusten aiheuttamat vaikeudet (Sisäasiainministeriön julkaisu 3/2011). Digitaalisten merkitys korostuu myös senioriväestön osalta, kun erilaiset arkielämän joustavaan hoitoon liittyvät palvelut siirtyvät yhä kiihtyvämällä tahdilla digitaaliseen muotoon. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa 2018:8 ”Työn murros ja elinikäinen oppiminen” painotetaan, että aikuiskoulutuksen julkista rahoitusta tulisi kohdentaa erityisryhmille, joilla koulutustaustan, työmarkkina-aseman, iän vuoksi tai muusta syystä on heikot mahdollisuudet kehittää osaamista. Elinikäinen ja elämänlaajuinen oppiminen tulisi olla kaikille mahdollista ja todellisuutta. Työikäisten lisäksi tulisi huomioida, että myös seniorikansalaiset tarvitsevat perustaitoja myös tietotekniikan osalta säilyttääkseen toimintakykynsä ja selviytyäkseen muuttuvassa maailmassa.

DigiAvaimet-hanke toteuttaa henkilöstökoulutusta Avainopistoille eli kahdeksalle Suomen evankeliselle kansanopistolle. Avainopistojen taustalla vaikuttaa evangelisuus, joka on yksi evankelisluterilaisen kirkon perinteisistä herätysliikkeistä. Opiskelijaksi voi päästä kuka tahansa, aatteisiin, vaatteisiin, uskoon tai ihonväriin katsomatta. Kansanopistoilla on lupa, ja oikeastaan myös velvollisuus painottaa omaa aatetaustaansa. Avainopistoissa avainasiana on kristillinen lähimmäisenrakkaus ja iloinen evangelisuus. Evankeliset opistot syntyivät aikanaan kansan sivistämistä varten. Edelleenkin ne ovat oppilaitoksia, joiden tehtävänä on tarjota opetusta tarpeellisissa asioissa. Avainopistot muuttavat opintotarjontaansa kysynnän mukaan, ja muokkaavat opintolinjojen sisältöjä jatkuvasti, asiakkaiden palautteita samoin kuin yhteiskunnan tarpeita herkillä korvalla kuunnellen. Kansanopistoissa on syntynyt monia koulutuskokonaisuuksia, joita nykyään opetetaan ammatillisissa oppilaitoksissa, kuten esimerkiksi kodinhoitajakoulutus. Avainopistot voivat olla suunnannäyttäjinä myös digitaalisuuden hyödyntämisessä.

DigiAvaimet-hankkeen henkilöstökoulutuksessa kehitetään edelleen Avainopistoihin sopivaa opinnollisen kuntoutuksen mallia, jonka tavoitteena on perustaitojen oppimisen (luku-, kirjoitus-, kieli-, numero- ja ICT-aidot) ja toimintakyvyn parantamisen kautta koulutukseen tai työelämään pääsyn esteiden poistaminen. Hankkeen pohjana on Kiteen Evankelisella Kansanopistolla (KEKO) toteutettu ”Elämän pitkospuut”-hanke, jossa on kehitetty uutta opinnollisen kuntoutuksen mallia maahanmuuttajille, romaneille ja pitkäaikaistyöttömille. ”Elämän pitkospuut”-opinnollisen kuntoutuksen mallissa perustana ovat toisaalta opinnollisen kuntoutuksen pedagogiset käsitteet, kuten yhteisöllinen ja kokemuksellinen oppiminen ja kriittinen reflektio sekä toisaalta psykososiaalisen

¹ Kerätär, R. (2016). Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. *Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä*. Oulu: Oulun yliopisto.

kuntoutuksen yhteydessä tunnetut voimaantumisen ja toimintakontrollin teorit. Tietotekniikan tarjoamalla uusilla mahdollisuuksilla ja elämänkaaripsykologiaan perustuvan elämäntieteen monimuotoisuuden ymmärryksellä täydennetty opinnollisen kuntoutuksen malli on havaittu tehokkaaksi ja saanut hyvää palautetta. Liitteessä 2 on kuvattu tarkemmin ”Elämän pitkospuut”-opinnollisen kuntoutuksen malli.

DigiAvaimet-hankkeessa toisena näkökulmana moderni tietotekniikkaan on Digiteologia, joka tuo Avainopistojen hengellisen taustan antamat mahdollisuudet nykyaikaan. Digiteologian koulutuskokonaisuudessa mietitään millaisia uusia mahdollisuuksia digitaalisuus ja robotiikka antavat Avainopistoille hengellisiin koulutuksiin ja ihmisten arvomaailmaan liittyviin kysymyksiin? Osa luennoista ja verkkotapaamisista pidetään maailmalta käsin digiteologian uraauurtajan professori Erkki Sutisen verkostojen avulla tuomaan laajaa perspektiiviä, uusia ideoita ja osaamista aiheeseen. Huippuosaa² sparraamisen avulla mietitään kuinka digitaaliteologiaa voi hyödyntää, kehittää ja toteuttaa Avainopistojen toimintakulttuurissa, kurssitarjonnassa sekä valtakunnallisissa sekä kansainvälisissä hankkeissa. Hyvä esimerkki digiteologian mahdollisuudesta on esimerkiksi kansanopistossa toteutettu digitaaliteologian hackathon³

Henkilöstökoulutus sisältää viisi kahden opintopisteen osiota. Opinnollisen kuntoutuksen mallin ja digiteologiaan liittyvien suunnitelmien kehittämisen lisäksi koulutuksissa on varattu paljon aikaa siihen että tutustumme käytännön työkaluihin, joita voidaan käyttää perustaitojen opettamisessa. Osana oppimistehtäviä toteutetaan koulutuskokeiluja sekä tuotetaan perustaitojen opettamiseen liittyvää materiaalia, jotka ovat vapaasti hyödynnettävissä hankkeen jälkeen.

Hanketta suunniteltaessa nousi esille henkilöstön kiireinen arki, jonka takia toivottiin mahdollisimman paljon verkko-opiskelua sekä tukea omalle työpaikalle. Opettajat kertoivat, että epävarmuus omista digitaalisista ja itseluottamuksen puute voivat vaikeuttaa uuden oppimista. Näin koulutukseen osallistujat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea ja ohjausta, jotta digitaalisten työkalujen käytöstä tulisi heille osa arkipäivää omassa opetuksessa. Näin ollen tärkeänä osana hanketta on digi-tutorit. Opettajien digitaalisten taitojen vahvistaminen tutor-mallin avulla tapahtuu osittain siten, että digikouluttajat jalkautuvat Avainopistoihin ja ovat tukena arjessa järjestämässä teknologia-avusteista oppimista, tutustuttamassa opettajia uusiin työkaluihin sekä auttamassa opetusmateriaalien tekemisessä.

Hankkeen toteutus ja aikataulu

Kesäkuu -elokuu 2020 on hankkeen suunnitteluvaihe. Verkostovastaavan työaikaa on budjetoitu hankkeeseen 30% työajasta 12 kk:n ajan. Tämän lisäksi jokaisessa Avainopistossa on hankeavustaja, joka huolehtii hankkeen etenemisestä omassa opistossaan. Elokuussa verkostovastaava käy vierailemassa kaikissa Avainopistoissa kertomassa koulutuksen sisällöistä ja keräämässä osallistujien toiveet koulutusjaksoille. Toiveiden mukaan suunnitellaan koulutusjaksojen sisältöjä ja sovitaan sisällöistä tarkemmin alihankkijoiden kanssa. Hankkeeseen ovat lupautuneet mukaan Itä-Suomen yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitos, Turun yliopiston Tulevaisuuden teknologioiden laitos ja Jyväskylän yliopiston koulutuksen tutkimuslaitos. Suunnittelujakson aikana toteutetaan hankkeen koulutuksille verkko-oppimisympäristö peda.net-alustalle.

² Esim. Dr Peter Philips (<https://www.dur.ac.uk/theology.religion/staff/profile/?id=6870>), Josh Mann (<https://expositus.org/>)

³ Kolog, E. A., Sutinen, E., & Nygren, E. (2016). Hackathon for learning digital theology in computer science. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 8(6), 1.

Koulutusryhmät toteutetaan ajalla syyskuu 2020-lokakuu 2021. Koulutukset on esitetty liitteessä 3. Digitutorit jalkautuvat opistoihin pääasiassa ajalla tammikuu 2021-toukokuu 2021, jolloin toteutetaan erilaisia koulutuskokeiluja ja tehdään perustaitoihin liittyviä opetusmateriaaleja sekä dokumentoidaan hyviä käytänteitä.

Koska koulutukseen kuuluu oleellisena osana tietotekniikan hyväksikäyttö opiskelussa ja opetuksessa, muodostuu etäpäivien merkitys oleelliseksi. Etäopiskelun tueksi otetaan käyttöön verkko-oppimisolusta peda.net, jonka kautta osallistujille annetaan tehtäviä ja jonka kautta he saavat sekä ryhmän että ohjaajan tukea. Koulutusjaksoihin liittyen tehdään webinaareja, jotka jäävät tallenteiksi myöhemmin hyödynnettäviksi. Ryhmät kokoontuvat myös reaaliaikaisesti verkkokokouksissa ja opettelevat samalla käyttämään videoneuvottelusovellusta. Jokaisen koulutusosion puolesta välissä kerätään välipalautetta, jotta koulutusten sisällöt ja toteutus saadaan vastaamaan mahdollisimman hyvin osallistujien tarpeita.

Lokakuussa 2021 kerätään osallistujilta palautetta pääasiassa verkossa olevan puolistrukturoidun lomakkeen avulla. Loppupalautetta käytetään sekä hankkeen arviointiin että tulevaisuuden suunnitteluun.

Marraskuussa 2021 pidetään hankkeen loppuseminaari, jossa esitellään hankkeen tuotoksia ja tiedotetaan koulutusten aikana kehitetyistä uusista malleista, materiaaleista ja hyvistä käytänteistä. Loppuseminaariin kutsutaan laajasti toimijoita eri sektoreilta.

Joulukuussa 2021 viimeistellään hankkeen materiaalit, tiedotetaan mediaa hankkeesta sekä kirjoitetaan raportteja ja lehtijuttuja. Yliopistotutkijat ovat myös ilmaisseet halukkuutensa kirjoittaa tieteellisiä artikkeleita hankkeen aikana kehitetyistä toimintamalleista, vaikkakin tämä toteutetaan heidän omien rahoituskanaviensa kautta.

Hankkeen tuloksia

Hankkeen konkreettisia tuloksia ovat:

- Osallistujien digi- ja pedagogisten taitojen vahvistuminen
- Uudenlaisen opinnollisen kuntoutuksen mallin luominen digitaitojen ja perustaitojen opetukseen henkilöille, joiden aiemmat kokemukset digitaalisten välineiden käytöstä ovat vähäiset
- Syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden kehittyminen
- Digiteologian kehittäminen Avainopistojen voimavaraksi
- Uusien yhteistyön muotojen kehittyminen vapaan sivistystyön oppilaitoksen ja yliopistotutkijoiden välille sekä yliopistotutkimuksen tulosten siirtyminen käytännön opetustyöhön
- Opetusteknologian monipuolisemman käytön lisääntyminen kansanopistoissa
- Laadukkaiden ja käytännönläheisien opetusmateriaalien tuottaminen perustaitojen oppimiseen

Elämän pitkospuut – uusi opinnollisen kuntoutuksen malli

Opinnollisessa kuntoutuksessa korostuvat vapaalle sivistystyölle ominaiset elementit kuten opintojen vapaaehtoisuus, oppimisvalmiuksien kehittämiseen ja oppimiseen kannustavat opinnot sekä oppijan aktiivisuuden ja voimaantumisen tukeminen.

Kiteen Ev. Kansanopistossa ”Elämän pitkospuu” –hankkeessa (ESR-hanke ajalla 1.3.2015-31.12.2016) on kehitetty ja testattu elämän erilaisiin taitekohtiin suuntautuvaa koulutusta. Hankkeessa luotiin täysin uuden tyyppinen koulutusmalli ja –ohjelma, joiden perustana ovat toisaalta opinnollisen kuntoutuksen pedagogiset käsitteet, kuten yhteisöllinen ja kokemuksellinen oppiminen ja kriittinen reflektio sekä psykososiaalisen kuntoutuksen yhteydessä tunnetut voimaantumisen ja toimintakontrollin teoriat. Kansanopistotoimintaan oleellisena osana kuuluvat kansanopisto- ja internaattipedagogiikka tukevat erittäin hyvin opinnollisen kuntoutuksen tyyppisen koulutuksen kehittämistä ja toteuttamista juuri kansanopistoissa.

Opinnollisen kuntoutuksen mallia on kehitetty ja toteutettu kansanopistoissa 2000-luvun alkupuolelta asti. Myös Kiteen Evankelisella Kansanopistolla on toteutettu hyvin tuloksin useita opinnollisen kuntoutuksen jaksoja. Toimintaympäristössä on kuitenkin tapahtunut viimeisen kymmenen vuoden aikana oleellisia muutoksia. Esimerkiksi Keski-Karjalan alueen maahanmuuttajien määrä on kasvanut merkittävästi, työttömyys on noussut ja yhä enemmän palveluja siirtyy paikkakunnalta pois, jolloin asioita on hoidettava itsenäisesti Internetin kautta. Nämä muutokset heikentävät monien alueen syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden omaa elämän hallintaa sekä työllistymismahdollisuuksia. Tietotekniikan hallinnasta on tullut eräs jokaisen aktiivisen kansalaisen perustaito, jota ilman syrjäytymisvaara kasvaa huomattavasti.

Elämän pitkospuut-hankkeen aikana luotiin uusi koulutuksen malli, jossa opinnollisen kuntoutuksen hyväksi todettua mallia täydennettiin tietotekniikan tarjoamalla uusilla mahdollisuuksilla ja elämänkaaripsykologiaan perustuvan elämäntieteen monimuotoisuuden ymmärryksellä (kuva 1). Näin koulutuksen lähtötavoitteena on osallistujien tutustuttaminen tietotekniikan mahdollisuuksiin sekä tietoteknisten perustaitojen opettaminen.

Humanistisen oppimiskäsityksen mukaan koulutuksen tulee olla vapaaehtoista ja sen tulee tukea opiskelijan itsetuntemuksen kehittymisestä ja omaa aktiivista toimintaa, jolloin hän kykenee entistä paremmin tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan. Elämän pitkospuut-hankkeessa osallistujien omaa aktiivisuutta ja itsetuntemuksen kehittymistä tuetaan hakevasta toiminnasta ja ensimmäisestä tapaamisesta lähtien aina hankkeen viimeiseen tapaamiseen. Tietotekniikan hyödyntäminen koulutuksessa antaa hyvät mahdollisuudet osallistujien ohjaamiseen itsenäiseen tiedon hakuun ja omaan tiedon tuottamiseen ja sen muille esille tuomiseen. Esim. digitaalisen tarinankerronnan on todettu tukevan osallistujien itsetuntemuksen ja itsetunnon kehittymistä. Digitaalista tarinan- kerrontaa voidaan hyödyntää mm. merkityksellisten elämäntieteen kokemusten ja elämäntieteen työstämiseen sekä oman identiteetin tarkasteluun ja etsintään. Sillä voidaan tukea myös sosiaalisen osallisuuden ja voimaantumisen sekä kansalaisvaikuttamisen kehittymistä.

Konstruktivisen oppimiskäsityksen mukaan oppija rakentaa uutta osaamistaan aikaisemman osaamisensa ja tietonsa perustalle. Elämänkaaripsykologian näkökulmasta oppija voi ymmärtää tapah-

tumia ja niiden seurauksia sekä edelleen elämänsä monimuotoisuuden kautta oivaltaa myös elämän mittaisen oppimisen ja kehittymisen mahdollisuudet. Kommunikatiivisen oppimisen ja kriittisen reflektion (Mezirow 1995) avulla oppijat oppivat tarkastelemaan mm. oppimisensa aiemmista kokemuksista johtuvia oppimisen esteitä ja löytämään niihin rakentavia ratkaisuja.

Elämän pitkospuut –hankkeen osallistujat olivat henkilöitä, joiden koulunkäynti ja opiskelu oli syystä tai toisesta jäänyt yleensä hyvin vähiin, lisäksi monella osallistujalla oli kokemusta pitkäaikaisestakin työttömyydestä tai kokonaan työelämän ulkopuolelle jäämisestä. Suuri osa osallistujista tuli myös valtaväestön ulkopuolelta. Näistä tekijöistä johtuen osallistujien usko omaan osaamiseensa ja merkitykseensä yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä oli saanut useita kolhuja. Osallistujien voimaantuminen olikin eräs hankkeen päätavoitteista

Voimaantumista lähestytään Siitosen (1999) väitöskirjassaan esittämän viiden premissin näkökulmasta. Joiden johtajatuksena on, että voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, eikä voimaa voi antaa toiselle, vaan voimaantuminen on ihmisestä itsestä lähtevä prosessi. Näin ohjaaja tai opettaja voi vain toimia henkilön tukijana voimaantumisprosessissa. Voimaantuminen vaikuttaa katalyyttin tavoin sitoutumisprosessiin. Kun henkilö kokee voimaantuvansa, hän myös sitoutuu entistä innokkaammin viemään esimerkiksi koulutuksensa tai työtehtävänsä loppuun. Edelleen voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Hyvinvoinnin katsotaan muodostuvan niin ryhmän kuin yksilön voimaantumisen seurauksena. Hyvinvoinnilla tarkoitetaan niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalista hyvinvointia. Ryhmän jäsenten voimaantumisen kannalta hyvän ryhmähengen saavuttaminen tukee jokaisen ryhmän jäsenen voimaantumista.

Kuva 1: ”Elämän pitkospuut”-opinnollisen kuntoutuksen malli

Opinnollisen kuntoutumisen malli Kiteen Evankelisella Kansanopistolla

